

לפלשתינאים היא כפירה בטובה, והפקרת האחריות שיש לנו על הארץ.	63	כתבה מאת הרב שרלו על נושא ההתנתקות	1
ג. מעבר לשתי הקדמות אלה, התוכנית גם היא מנוגדת להלכה מסיבות שונות. ראשית, על מדינת ישראל מוטלת מצוות ישוב ארץ ישראל, ואין ממשלת ישראל רשאית לקבל החלטות ולבצע מדיניות המנוגדת למצוות התורה כפי שהגדיר אותה הרמב"ן. הרמב"ן לימדנו כי אנו מחויבים לרשת את הארץ ולא להותיר אותה לזולתנו מן האומות, ואין עשייה מנוגדת כל כך למצוות התורה כמו הסגרת השטחים לפלשתינאים.	64	בשעה שתארו חז"ל את המבנה היסודי של עולמם של חכמים, עסקו בעיקר בעובדה כי ישנן מחלוקות רבות בעולמם:	2
ד. לא זו בלבד אלא שמדובר גם בלאו שהוא "לא תחנם". התורה אסרה עלינו לתת לגויים חנייה בקרקע, ותוכנית זו נותנת להם חנייה, ועוד במקומות מובהקים של ישוב.	65	בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אסורין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין... (במדבר רבה יד, ד).	3
ה. אין רשות לממשלה לעקור יהודים מאדמתם. ישנם זכויות פרט המוכרות בהלכה, וגם לשלטון יש גבולות. דוגמה לדבר מצינו בימי אחאב, שלא הייתה סמכות בידו להפקיע את כרם נבות. לכל היותר מותר היה לממשלה להשאיר את התושבים שם ולאפשר למי שיחפוץ לחיות תחת שלטון פלשתינאי. ברם, בשעה שהממשלה עוקרת יהודים מאדמתם היא חורגת מסמכותה, פועלת כמגרשת וכמי שמביאה גלות על התושבים – דבר שאין היא רשאית לעשות. כאשר מדובר על בתי כנסיות, או על פינוי קברים ממקומם – הדבר מחמיר את חוסר הסמכות.	66	מעבר לשאלה הפילוסופית מפני מה יש גוונים כה רבים, שלה יש לייחד דיון נפרד, עולה גם שאלה קיומית שחז"ל שמו בלב תלמיד המתבונן בתופעה זו ריבוי הגוונים הביא את התלמיד תשאלו כיצד יבחר הוא את דרכו. על כך השיבו חכמים:	4
ו. תוכנית ההתנתקות מסכנת את שלום האומה הישראלית. אין מומחה ביטחוני אחד הקובע כי מצב הביטחון ייטיב לאחר הנסיגה. להפך – רבים טוענים כי הביטחון יורע, והאיומים יתקרבו למרכז הארץ. בידוע כי פיקוח נפש הוא כלל גדול בהלכה, והממשלה הולכת ומפקחת את נפשו של כלל ישראל. אסור אפוא על פי ההלכה לעמוד מנגד – לא תעמוד על דם רעך.	67	שמא יאמר אדם הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין הללו אסורין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין היאך אני לומד תורה מעתה? ת"ל נתנו מרועה אחד אל אחד נתנו פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ב"ה שנאמר (שמות יט) וידבר אלקים את כל הדברים האלה – אף אתה עשה אזנך כאפרכסב וקנה לך לב שומע את דברי המטמאין ואת דברי המטהרין את דברי האסורין ואת דברי המתירין את דברי הפוסלין ואת דברי המכשירין".	5
ז. תוכנית ההתנתקות התקבלה ללא סמכות כלל. ראש הממשלה רץ לבחירות על מצע של התנגדות כוללת לתוכנית חד צדדית, והוא לא קיבל מנדט לבצע מדיניות אחרת מזו שהבטיח. ראש ממשלה חייב בהבטחותיו לבוחר. מעבר לכך, נעשו חריגות חמורות ביותר במהלך קבלת התוכנית – פיטורי שרים, הבטחה לקיים את משאל מתפקדי הליכוד והפרתה, איזמים וברוטליות כלפי חברי כנסת ועוד ועוד. הגרוע מכל הוא שלא ניתנה הזדמנות למתנגדי העקירה לשכנע את העם – בדרך של בחירות או בדרך של משאל עם. בשל כך, אין סמכות לבצע תוכנית ללא מנדט מן העם. רק כלל ישראל מוסמך על פי ההלכה לקבוע את המדיניות.	68	הביטוי הוא ביטוי נפלא: קנה לך לב שומע – תפקידו של התלמיד אינו להכריע. תפקידו בשלב הראשון של הלימוד, עד שהוא מגיע לדרגת תלמיד שהגיע להוראה ומורה, הוא להקשיב לטיעונים כולם, ביושר ובנאמנות, באובייקטיביות ובחדות, ולנסות לעמוד על צדדי האמת העולים בכל אחד מהכיוונים.	6
מ. ההשלכות על מעשיו של היחיד או של הציבור לאור העובדה שהממשלה מנהלת מדיניות כה חמורה ללא סמכות? גם כאן מדובר על תגובות הלכתיות שונות, ותלמידי חכמים פוסקים כחלקם או ככולם:	69	אף אנו ננסה במאמר קצר זה, לעמוד על טיב היוכוח והדיון העולמם של חכמים ביחס לתגובות השונות לתוכנית המכונה בישראל תוכנית ההתנתקות. לא נעסוק בהיבטים הפוליטיים שלה, אלא רק בהיבטים שנידונו בבית המדרש ובכתבי רבנים בני דורנו, וד' הטוב יסייע בעדנו שלא נסטה מן האמת בהצגת הדברים.	7
א. אסור לתרום לפעולה שלטונית ולהשתתף בה. אסור לאף יהודי ליטול בה חלק, והוא חייב לסרב פקודה ולהימנע מלתת יד לפעולות האסורות על פי ההלכה. כל השתתפות בפעולה זו היא למעשה שותפות לדבר עבירה, ומדובר בסוגים שונים של עבירות – למן העבירות הלאומיות ועד לגזל והסגת גבול, שהרי אם אין סמכות לשלטון להורות על ביצוע מדיניות זו הרי שמי ששותף בה הוא גזלן. הרמב"ם פסק להלכה בהלכות מלכים כי אם המלך מורה לעשות עבירה אסור לשמוע לו, וזה מקרה מובהק בו השלטון מטיל על האדם חובה לעשות דברים המנוגדים להלכה. הדבר דומה לפקודה לחילול שבת	70	הבה נעקוב ראשית אחר הטיעונים שבפי מצדדי סרוב הפקודה, הניסיון למנוע בכוח את הביצוע, ואף נרחיק לכת לאלה המצמצמים את זיקתם למדינת ישראל בעקבות תוכנית זו. יש להדגיש כי אין חובה לסבור את כל הטענות, ורבים מתלמידי החכמים מחזיקים רק בחלק מן הטענות, שדי בהן כדי לטעון לחוסר הסמכות של המדינה. בדברינו הבאים נתמקד אך ורק בתוכנית ההתנתקות, ולא נגלוש לעיסוק בנושאים נוספים הניצבים על סדר היום הציבורי של מדינת ישראל ושל הציונות הדתית.	8
ב. לא זו בלבד, אלא שההחלטה להסגיר את שטחי ארץ ישראל לפלשתינאים מנוגדת גם לכל המהלך האלוקי. זכינו והקב"ה נתן לנו את האפשרות לשוב לחלקים אלה במהלך הישועה הגדול של מלחמת ששת הימים, ובכלל במהלך הגאולה של שיבת ציון השלישית, והסגרת שטחים אלה	71	א. תוכנית ההתנתקות מנוגדת להלכה ולאמונה, ואינה בסמכותה של מדינת ישראל. בראש ובראשונה, עוד קודם לכניסה לדיון ההלכתי, היא מבוססת על נקודת הנחה שהיא הפוכה לחלוטין מעמדתה של התורה. בעוד שלפי התורה למדנו כי ריבונו של עולם נתן את ארץ ישראל לעם ישראל, וברית נצח נכרתה בין עם ישראל לארץ ישראל, יוצאת תוכנית ההתנתקות מעמדה כי חלקי ארץ אלה הם שטח כבוש בידינו, ואין אנו קשורים בהם, כי אם כובשים זרים.	9
	72	ב. לא זו בלבד, אלא שההחלטה להסגיר את שטחי ארץ ישראל לפלשתינאים מנוגדת גם לכל המהלך האלוקי. זכינו והקב"ה נתן לנו את האפשרות לשוב לחלקים אלה במהלך הישועה הגדול של מלחמת ששת הימים, ובכלל במהלך הגאולה של שיבת ציון השלישית, והסגרת שטחים אלה	10

62 ג. התוכנית אינה מנוגדת להלכה, והוכחה לדבר היא ריבוי
63 הפוסקים (בעיקר מהעולם החרדי, אך גם בעולם הציוני-דתי)
64 הסבורים כי מותר לתת שטחי ארץ ישראל לנכרים לצורכי
65 שלום (עמדה זו לא נאמרה דווקא כלפי תוכנית ההתנתקות,
66 ויש הסוברים אותה באופן עקבי אך טוענים שבמקרה של
67 תוכנית ההתנתקות הדבר אסור כי אין בה בשורת שלום).
68 הרמב"ן הוא יחיד בעמדתו, ואף שרבים מבין האחרונים סברו
69 כי באופן עקרוני נפסק להלכה כי אכן קיימת מצוות ישוב
70 הארץ, לא מצאנו כמעט מי שכתב שאחת ההשלכות שלה היא
71 איסור מסירת שטחים. מעבר לכך, ייתכן כי הרמב"ן עצמו לא
72 שלל את מסירת השטחים למען עם ישראל, בשעה שזה יותר
73 טוב לאומה, או בשעה שהאומה מצהירה שאין ביכולתה
74 לשמור על כל ארץ ישראל.
75
76 ד. לא ניכנס במסגרת זו ללאו של "לא תחנם". ברם, לכו"ע אין
77 לאו זה עומד בפני מצבי פיקוח נפש.
78
79 ה. לממשלה יש סמכות לקבל החלטות היכן הגבול של מדינת
80 ישראל יעבור. יש לה מסכות לצאת למלחמת רשות ולחייב
81 את כולם למסור את הנפש עבור האומה, ועל אחת כמה וכמה
82 יש בסמכותה לתבוע מתושבים לפנות את ביתם לטובת
83 האומה. ההלכה מתירה גם פינוי קברים בשעה שמדובר
84 בצרכי ציבור, ואין לך מציאות של צורך גדולה מזו שאנו מצויים
85 בתוכה. זו משמעותה של ממשלה, שהיא פועלת לטובת
86 האינטרס של כלל הציבור, ולעיתים תובעת מהיחיד לשלם את
87 המחיר הכבד.
88
89 ו. השאלה האם התוכנית טובה לישראל או רעה מבחינה
90 ביטחונית אינה שאלה הנתונה בידי פוסקי ההלכה. זה בדיוק
91 סמכותה של ממשלה לקבוע זאת, ואין לאחרים סמכות לשלול
92 את משימת הממשלה. מעבר לכך, תוכנית ההתנתקות
93 מכוונת בכלל למטרות אחרות, כמו מניעת הסיכון הכלל
94 ישראלי הגדול של שלילת הלגיטימציה למדינת ישראל
95 שמתפתחת באירופה, וכמו הדאגה לביצור גבולות עם רוב
96 יהודי מובהק כדי להסיר את סכנת המדינה הדו-לאומית. על
97 כן, גם אם אין ערך ביטחוני לתוכנית, הממשלה חייבת לנקוט
98 בה בשל פיקוח הנפש הלאומי שהיא באה למנוע.
99
100 ז. תוכנית ההתנתקות התקבלה בסמכות מלאה. על פי החוק
101 בישראל ראש ממשלה מחוייב להחלטות הכנסת בלבד,
102 והתוכנית נעשתה לאור החלטות הכנסת. היא התקבלה ברוב
103 יהודי גדול, ולא ניתן לטעון לחוסר לגיטימיות שלה. חוסר
104 הנוחות בדבר ניצול מניפולטיבי של החוק אינו מפקיע את
105 סמכות הממשלה לקבל את ההחלטה. הרבה החלטות לטובת
106 ההתיישבות התקבלו כך בשנים בהם תנועת ההתיישבות
107 הייתה בשיא, ולא ניתן עתה לטעון כנגד חוסר הלגיטימיות
108 ההלכתית שלהן.
109
110 כאמור לעיל, השוללים את הקריאה לטרבנות ולמרי אזרחי
111 יכולים לסבור את כל הטענות דלעיל או את חלקן. ברם, אף
112 אם הם שוללים את כולם, ואף אם הם סבורים כי אכן
113 ההחלטה התקבלה בחוסר סמכות, עדיין יש להם בסיס
114 הלכתי לטענה כי אסור לו ליחיד לנסות ולמנוע את התוכנית.
115 התנגדות זו אינה תלויה בשאלה האם יש סיכוי למהלך
116 ההתנגדות אם לאו. מהם הנימוקים אשר יכולים לשלול
117 הלכתית את ניסיונו של היחיד למנוע את תוכנית העקירה:
118
119 א. פיקוח נפש עמדתה ההלכתית של היהדות היא שיש
120 להתפלל לשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו
121 חיים בלעו. אחת המשמעויות של מלכות היא העובדה
122 שמחלוקות עמוקות באומה מוכרעות בבית המחוקקים או
123 ברשויות אחרות של המדינה. העברת המחלוקת אל מעשה

1 או לאכילת איסור אחר, שבוודאי יש לסרב לבצעה. סירוב
2 פקודה יחזק את מדינת ישראל, ויעמיד את הצבא על בסיס
3 מוסרי ציוני והלכתי. הדבר דומה לחובה החוקית לסרב פקודה
4 בשעה שניתנת פקודה בלתי חוקית בעליל – עמדה המחזקת
5 את התוקף המוסרי של הצבא.
6
7 ב. ישנה סמכות מלאה וזכות אנושית חוקית למנוע את
8 פעילות הממשלה בדרך של מרי אזרחי. אין מקום לאלימות,
9 וכל הרבנים שהביעו את דעתם פסקו שאין לנקוט באלימות,
10 אולם מותר לנסות באופן מעשי למנוע את ביצוע ההחלטה.
11 הדרך העיקרית למימוש הניסיון למניעה היא להציף את
12 האזורים המיוזעים להחרבה במספר אנשים אשר ימנעו את
13 האפשרות למימוש החלטות הממשלה.
14
15 ג. מיעוט זעיר בין הרבנים סובר שיש להרחיק לכת ולנתק את
16 עצמנו ממדינת ישראל. אין היא מדינת ישראל שסברנו בטעות
17 שהיא ראשית צמיחת גאולתנו. היא מתכשט ליעודה
18 העיקריים, כשאחד מהם הוא החובה לרשת את הארץ.
19 התכשטות זו מפקיעה את הקשר בינינו ובין המדינה. אחת
20 ההשלכות הראשונות של עמדה זו היא ההימנעות מציון יום
21 העצמאות כיום מיחד, ובוודאי שהפסקת ראיית מדינת ישראל
22 כראשית צמיחת גאולתנו.
23
24 מן העבר השני ניצבת קבוצה אחרת של תלמידי חכמים, אשר
25 חולקים על נקודות ההנחה של האמור לעיל המחלוקת יכולה
26 להיות בשני כיוונים עיקריים. ראשון בהם הוא מחלוקת על
27 נקודות ההנחה העוסקות בשלילת הסמכות ממדינת ישראל
28 לקבל את תוכנית ההתנתקות כתוכנית המדינית של המדינה.
29 ניתן לחלוק על חלק מנקודות ההנחה דלעיל, או על כולן, ובכך
30 לטעון כי יש סמכות לממשלת ישראל לקבל את תוכנית
31 ההתנתקות. כיוון שני של מחלוקת דן בדרכים ההלכתיות
32 להגיב על תוכנית שממשלת ישראל קיבלה בחוסר סמכות –
33 גם אם אכן אסור לה לעשות כן, ייתכן כי מבחינה הלכתית
34 לאזרחים אסור לסרב פקודה או לנסות למנוע בכוח את ביצוע
35 המדיניות. גם כאן, כמובן, אין צורך לקבל את כל נקודות
36 ההנחה.
37
38 מהן עמדות היסוד של הטוענים כי ממשלת ישראל רשאית
39 הייתה לקבל את תוכנית ההתנתקות. נעמיד את הטענות לפי
40 אותו סדר שהועמדו הטענות לעיל – האחת מול השנייה.
41
42 א. עוד קודם לכניסה לדיון ההלכתי, יש לבסס את העיקרון
43 שממשלת ישראל חייבת לפעול לאורו. עיקרון זה הוא טובת
44 האומה הישראלית. ממשלת ישראל חייבת לעשות כל דבר
45 שהיא סוברת שהוא טוב יותר לאומה הישראלית. תוכנית
46 ההתנתקות טובה לאומה הישראלית, מסיבות רבות ומגוונות:
47 היא מונעת את בידודה של מדינת ישראל באומות, היא
48 מקדשת את שם עם ישראל רודף השלום בעולם, היא מורידה
49 את הסיכון הביטחוני ממדינת ישראל, היא מורידה את העול
50 המוסרי של היותנו עם השולט על אנשים ללא זכויות אזרח,
51 היא טובה לכלכלת ישראל והיא טובה גם לשלום הפנימי. בשל
52 כך ממשלת ישראל חייבת ללכת בדרך זו. ריבוננו של עולם נתן
53 את ארץ ישראל לעם ישראל כדי שיהיה טוב לאומה,
54 ובמסגרת זו הממשלה פועלת בתוך האומה.
55
56 ב. המהלך האלוקי הוא מהלך של שלום. יש צורך לחתור
57 באופן מתמיד לשלום ולממש אותו. ממשלת ישראל אינה
58 פועלת נגד המגמה האלוקית בשעה שהיא מבקשת להגיע
59 להסדרים שונים עם עמי האזור, גם במחיר הסגרת חלקי ארץ
60 ישראל להם.
61

33 מדינת יהודית. מובן שיש תפקידים נוספים למדינה זו, אולם
34 הבסיס הוא הקיום המצוותי, ומכאן אף נובע תוקפו של יום
35 העצמאות. לעומת זאת, חלק אחר של פוסקי הציונות הדתית
36 סבורים כי העיקרה או בעצם קיומה העצמאית של יישות
37 מדינית, ושזו מהותה של ראשית צמיחת גאולתנו. ווודאי
38 שישות זו חייבת להיות מכוננת בארץ ישראל, אולם היסוד
39 הוא הארגון המדיני. נראה כי אף שאין למחלוקת זו קשר ישיר
40 והכרחי לרוב הטיעונים שהועלו לעיל, יש לה השפעה רבה,
41 ואנו מוצאים כי הרוב הסוברים את העמדה הראשונה תומכים
42 בסירוב פקודה ובהתנגדות אחרת לתוכנית ואילו רוב
43 הסוברים כי העיקר הוא דווקא היישות המדינית - מתנגדים
44 לניסיון למנוע בכלים אלה את תוכנית ההתנתקות.
45
46 ב. קיימת חובה של ממש לחשוב גם על היום שאחרי. התורה
47 עצמה עוסקת אין ספור פעמים בשאלת היום שאחרי – משירת
48 האזינו ועד לנבואות רבות. ביום שאחרי נצטרך לשוב ולחיות
49 כעם אחד – גם בשל העובדות הקיומיות וגם בשל החשיבות
50 ההלכתית וההתנגדות להפרדת הקהילות, כמו גם דברי חז"ל
51 המרובים על חשיבות אחדות ישראל וקיומם כגוי אחד בארץ.
52 כל עמדה חייבת להתחשב ביסוד עיקרי זה, ולפעול מתוך
53 החשיבות העליונה של אחדות האומה. אין הדברים אומרים כי
54 אחדות זו חייבת להתבסס חס ושלום על עקירת התורה,
55 ולעיתים אין ברירה ולמען האחדות החיובית יש צורך להילחם
56 על עמדותינו ולא להיות שותפים במהלכים מדיניים שונים,
57 ואף להתנגד להם במעשים. ברם, יסוד היסודות הוא ההופעה
58 הכלל ישראלית האחדותית.
59
60 חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוֹקינו וד' חעשה הטוב
61 בעיניו.
62
63 עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל.

1 איש ואיש מסכנת את מדינת ישראל בסכנת קיום. אם הצבא
2 יתחיל לקבוע אלו פקודות הוא מבצע ואילו לא, לא זו בלבד
3 שיקרוס המבנה של המדינה והצבא לא יוכל עוד למלא את
4 תפקידו, עוד תיתן לגיטימציה מוחלטת לסרבנות להגן על
5 מפעל ההתיישבות ביש"ע, ומכאן עד לחורבן הדרך קצרה
6 מאוד. מצבים של פיקוח נפש לאומי דוחים את השיקולים
7 ההלכתיים האוסרים השתתפות בפינוי.
8
9 ב. ההתנתקות למעשה כבר נעשתה ביום שהכנסת קיבלה
10 את התוכנית. ההחלטה, גם אם נניח שהייתה ללא סמכות,
11 כבר התקבלה, וכלל ישראל החליט שהוא מתנגד להמשך
12 הישיבה בעזה. לפיכך אין עוד משמעות הלכתית לפעולתו של
13 היחיד לנסות ולסכל זאת, כיון שלא הוא עושה את האיסור.
14
15 ג. גם אם תוכנית זו אינה במסכות והיא מנוגדת לעמדת
16 ההלכה בדבר התנהלותה של מדינת ישראל, אין אנו
17 מתנתקים ממנה. הברית שנכרתה בין הציונות הדתית לבין
18 מדינת ישראל לא התעלמה בעבר מהעובדה שמדינת ישראל
19 אינה מממשת את התורה במלואה, והדבר נכון לדאבון לבנו
20 ביחס לנושאים רבים ומגוונים – מדיני ריבית שאינם על פי
21 ההלכה ועד לנישואין וגירושין בפועל. ברית זו נכרתה בשל
22 היותו שותפים ביישות הלאומית של כלל ישראל, ובשל כך אין
23 אנו מנתקים עצמנו מהמדינה, ואין אנו מפסיקים לחגוג את יום
24 העצמאות, ולהודות לריבוננו של עולם על כך שזיכנו לשוב
25 לארצנו וליטול את האחריות להיסטוריה שלנו בידינו.
26
27 בשולי הדברים אעיר שתי נקודות המשמשות רקע לדיון:
28
29 א. ישנן שתי תפישות יסודיות של מהות יחסה של הציונות
30 הדתית לתנועה הציונית בכללה ולמדינת ישראל בפרט. יש
31 הסוברים כי עיקרה של תנועה זו היא ההזדמנות הגדולה
32 לממש את מצוות ישוב ארץ ישראל, שזו מהותה של יישות

1 **The Role of the Student**

2 From the time that the Sages described the
3 fundamental structure of their world, they recognized
4 that a fundamental component is the fact that it is
5 multi-vocal, including a large number of mahlokot -
6 differences of opinion.

7 "The masters of collections, they are given by one
8 shepherd." (Kohelet 12:11): "The masters of
9 collections" - these are the scholars that sit in groups
10 and engage in Torah study - these deem it impure
11 and these deem it pure, these forbid it and these
12 permit it, these disqualify it and these deem it suitable
13 ... (Bamidbar Rabbah 14:4)

14 Beyond the philosophical question as to why there are
15 so many varied opinions, a question that deserves its
16 own discussion, there exists an existential question
17 that the Sages planted in the heart of the student who
18 ponders this phenomenon of heterogeneity - how
19 should he choose his own path? To this question, the
20 Sages responded:

21 Perhaps a person will say: "Given the fact that these
22 deem it impure and these deem it pure, these forbid it
23 and these permit it, these disqualify it and these deem
24 it suitable, how can I learn Torah?" The Torah
25 teaches us: "They are given by one shepherd" - one
26 G-d gave them and one leader said them on behalf of
27 the Master of All, Blessed Be His Name, as it is stated
28 (Shemot 19): "And spoke all of these things ..." You
29 as well - make your ears like a funnel and acquire a
30 heart that listens to the words of those that deem it
31 impure and those deem it pure, to those that forbid it
32 and those permit it, to those disqualify it and those
33 deem it suitable.

34 The expression is wonderful: "acquire a heart that
35 listens". The role of the student is not to decide. The
36 purpose of study in the first stage, before one
37 achieves the level of instruction, is to listen to all of
38 the arguments with dedication and integrity, with
39 objectivity and a critical sharpness, and to try to
40 understand the truthful aspects of each side.

41
42 We too will attempt in this short article to delve into
43 the nature of the scholarly deliberations and reactions
44 regarding what is referred to in Israel as the
45 "disengagement plan". We will not deal with its
46 political dimensions, but rather with the aspects that
47 have been discussed in the Beit Midrash and in the
48 writings of contemporary rabbis, with the hope that G-
49 d will not allow us to stray from the truth in our
50 presentation of the issues.

51 52 **Positions Advocating Active Attempts to Thwart** 53 **Implementation of the Disengagement Plan**

54 Let us first follow the argument of those who advocate
55 the refusal of military orders in an attempt to actively
56 thwart the plan, and from that we will also understand
57 more about those who have reduced their level of
58 attachment to the State of Israel in the wake of the
59 disengagement plan. It is important to emphasize that
60 these arguments are not of necessity connected, and
61 that there are many Torah scholars who adhere to
62 only some of the arguments, which are enough to

63 claim a reduction in the authority of the state. In our
64 discussion, we will focus only on the
65 disengagement plan and will not extend the
66 discussion to other issues on the public agenda of
67 the State of Israel and of Religious Zionism.

68
69 The arguments of this school of thought are as
70 follows:

71 1) The disengagement plan is in opposition to the
72 halakhah and our religious beliefs, and does not fall
73 within the purview of the authority of the State of
74 Israel. First and foremost, before embarking on the
75 halakhic discussion, there is an assumption that the
76 plan is completely the opposite of the Torah's
77 position. For, according to the Torah, G-d gave the
78 Land of Israel to the People of Israel as part of an
79 eternal covenant that was created between the
80 People of Israel and the Land of Israel. The
81 disengagement plan is based on an assumption that
82 that these parts of the land (that are being forfeited)
83 are occupied territory, land to which we are not
84 connected, but only foreign occupiers.

85
86 2) In addition, the decision to hand over the territory
87 of Eretz Yisrael to the Palestinians is in conflict with
88 the Divine plan. We merited that G-d should give us
89 the opportunity to return to these territories as part
90 of the great process of redemption reflected in the
91 Six-Day War in particular, and in the third return to
92 Zion in general. Handing these territories over to
93 the Palestinians is a negation of the kindness that
94 was bestowed upon us, and an abrogation of our
95 responsibility to the Land.

96
97 3) Beyond these introductory comments, the
98 disengagement plan is in opposition to the
99 halakhah for a variety of reasons. First of all, the
100 State of Israel is bound by the commandment to
101 settle the Land of Israel as defined by Ramban, and
102 is thus not permitted to make decisions and
103 implement policies that abrogate this mitzvah.
104 Ramban taught us that we are obligated to inherit
105 the Land, and not to leave it in favor of other
106 nations. There is no greater act of abrogation of this
107 mitzvah than handing this territory over to the
108 Palestinians.

109
110 4) Not only that, but the plan also transgresses the
111 negative prohibition of lo techonem. The Torah
112 prohibited us from giving non-Jews permanent
113 residence on land in Israel. The disengagement
114 plan gives them permanent residence, even in
115 areas that are already clearly settled by Jews.

116
117 5) The government has no permit to uproot Jews
118 from their land. There are individual rights that are
119 recognized in halakhah that even restrict the
120 government. An example can be found in the days
121 of Ahav, who did not have the right as king to
122 appropriate the vineyard of Navot. The government
123 could leave the settlers there and enable whoever
124 wishes to live under Palestinian rule. However,

1 when the government uproots Jews from their land it
2 oversteps its authority, and acts as an expeller that
3 drives the residents into exile - an act that it is not
4 authorized to undertake. Also, when speaking about
5 synagogues, or moving graves, the matter constitutes
6 a serious breach of authority.

7
8 6) The disengagement plan endangers the safety of
9 the Jewish nation. There is not one security expert
10 who claims that the security situation will improve
11 after withdrawal. On the contrary, many claim that
12 security will be impaired, and that the threat will reach
13 the central portion of the country. As is well known,
14 the responsibility to save life (pikuah nefesh) is an
15 important halakhic principle. Yet the government is
16 proceeding to endanger the lives of the Jewish
17 people. This must be opposed on the basis of the
18 Torah principle - "do not stand by idly when your
19 brother's blood is being shed."

20
21 7) The disengagement plan was adopted completely
22 without the proper authority. The Prime Minister ran
23 for election on a platform that opposed any unilateral
24 actions, and he did not receive a mandate to
25 implement policies other than that. The Prime Minister
26 is obligated to fulfill his promises to the voters.
27 Furthermore, severe aberrations were utilized in the
28 process of passing the disengagement plan - the
29 firing of ministers, the promise to accept the
30 referendum of Likud voters that was abrogated, brutal
31 threats against members of Knesset, etc. etc. The
32 worst infraction was that an opportunity was not given
33 to the opponents of disengagement to persuade the
34 people, either through elections or a referendum.
35 There is no authority to implement a plan without a
36 mandate from the people. According to halakhah, only
37 the Jewish people have the authority to establish
38 policies of this nature.

39
40 What are the practical implications, for the individual
41 and the community, of the fact that the government is
42 conducting such severe political activity without
43 authority? Here too, there are a variety of halakhic
44 responses, and contemporary religious authorities
45 have ruled according to them in part or in total:

46
47 1) It is forbidden to contribute to or participate in the
48 actions of the government with regard to
49 disengagement. Thus, every Jew is obligated to
50 refuse military orders when necessary in order to
51 prevent participation in activities that are forbidden
52 according to halakhah. Any participation in this action
53 constitutes participation in an act of transgression -
54 and we are speaking of a variety of transgressions,
55 from the national transgressions to theft and violating
56 boundaries (hasagat gevul). For, if the government is
57 not authorized to implement this program, it stands to
58 reason that anyone who takes part in it is a thief.
59 Rambam issued a halakhic ruling in Hilkhoh Melakhim,
60 that if a king instructs a person to transgress, he is
61 forbidden to do so. This is a clear case where the
62 government is obligating people to perform actions

63 that are against halakhah, similar to an order to
64 desecrate shabbat or eat a forbidden substance,
65 that certainly are not to be implemented. Refusal to
66 follow orders will actually strengthen the army by
67 placing it firmly on an ethical, Zionist, and halakhic
68 foundation. It is similar to the legal responsibility to
69 refuse a military order that is clearly illegal - a
70 position that strengthens the moral fiber of the
71 army.

72
73 2) There is a complete individual right and legal
74 responsibility to prevent the actions of the
75 government through civil disobedience. There is no
76 place for violence, and all of the rabbis who have
77 expressed their opinion have ruled against the use
78 of any violent actions. Nevertheless, it is permitted
79 to actively prevent the implementation of the plan.
80 The main method to attempt to thwart the
81 implementation is to flood the areas destined for
82 destruction with so many people that it will be
83 impossible to carry out the government decision.

84
85 3) A small minority of rabbis hold that the lesson of
86 disengagement is that we must disengage from the
87 State of Israel. This is not the state that we
88 erroneously thought to be the first flowering of our
89 redemption. It negates its fundamental goals, one
90 of which is the settlement of Eretz Yisrael. This
91 abrogation severs our ties to the State of Israel.
92 One of the initial implication of this position is
93 refraining from viewing Yom Ha'atzma'ut as a
94 special day, and certainly ceasing to view the State
95 of Israel as the first flowering of our redemption.

96 **Positions Against Active Attempts to Thwart** 97 **Implementation of the Disengagement Plan**

98 On the other side of the spectrum, there is a group
99 of Torah scholars who disagree with the
100 aforementioned position. The disagreement exists
101 on two different levels:

102
103
104 1) a disagreement on the basic assumption that
105 negates the authority of the State of Israel to adopt
106 the disengagement plan as government policy, or
107 2) a disagreement on the halakhically permissible
108 ways of reacting to a government decision that
109 goes beyond its authority. In other words, one
110 position would contend that it is within the
111 jurisdiction of the State of Israel to adopt a
112 disengagement program. The other position holds
113 that even if it is not within the authority of the state
114 to do so, it is still perhaps halakhically forbidden for
115 citizens to refuse military orders or to try to actively
116 prevent the implementation of the government
117 program. In these approaches, as well, the
118 arguments that we will identify are not of necessity
119 connected, and there are many Torah scholars who
120 adhere to only some of the arguments.

121
122 What are the fundamental positions of those who
123 hold that the State of Israel is authorized to adopt a
124 disengagement plan? For the purpose of

1 comparison, let us deal with their arguments in the
2 same order as the opposing arguments listed above:

3
4 1) Even before embarking on the halakhic
5 deliberation, it is important to establish the guiding
6 principle that dictates the behavior of the State of
7 Israel. In fact, the guiding principle is the welfare of
8 the Israeli nation. The State of Israel is obligated to do
9 what it considers best for the nation of Israel. The
10 disengagement plan is good for the nation of Israel for
11 a wide variety of reasons: it prevents the isolation of
12 the State of Israel from the nations of the world, it
13 sanctifies the reputation of the Jewish people as
14 pursuers of peace, it reduces the security risks of the
15 State of Israel, it reduces the moral yoke of ruling over
16 people that do not have the right of citizenship, it is
17 good for the economy, and it is good for developing
18 internal cohesion within Israeli society. For these
19 reasons, the government must pursue this approach.
20 G-d gave the Land of Israel to the Jewish people so it
21 would be good for them as a nation. It is in this
22 framework that the government must conduct itself.

23
24 2) The divine plan is a process of peace. One must
25 constantly advance in the direction of peace in order
26 to realize it. The government of Israel is not working
27 against the divine plan when it attempts to come to
28 arrangements with the people living in the region,
29 even at the expense of forfeiting parts of Eretz
30 Yisrael.

31
32 3) The disengagement plan is not against halakhah,
33 as demonstrated by the large number of religious
34 authorities (mostly in the haredi world, but also in the
35 religious Zionist camp) who hold that it is permissible
36 to give up territory of Eretz Yisrael to non-Jews for the
37 sake of peace.[1] The Ramban was the only one of
38 the rishonim who ruled that there is an ongoing
39 mitzvah to settle the Land of Israel, and although
40 many ahronim rule according to his position, we
41 hardly find anyone who has written that this implies a
42 prohibition to hand over territory. Furthermore, it is
43 very possible that the Ramban himself would not rule
44 out the handing over of territory for the sake of the
45 people of Israel, when it is better for the nation, or in a
46 circumstance where the nation declares that it is
47 unable to protect all of Eretz Yisrael.

48
49 4) We will not enter into the issue of lo tehonem in this
50 context. However, everyone agrees that the issue of
51 pikuah nefesh (saving a life) overrides the prohibition
52 of lo tehonem.

53
54 5) The government has the authority to decide where
55 the borders of the State of Israel will be. It also has
56 the authority to conduct a "permissible war" (milhemet
57 reshut) and to obligate its citizens to sacrifice their
58 lives for the welfare of the state. How much more so
59 is it authorized to require residents to leave their
60 homes for the good of the state. The halakhah also
61 allows the moving of graves for the public welfare,
62 and there is not a reality that could be defined as a

63 public need more than the current situation. This is
64 the very meaning of government - a body that
65 works on behalf of the interest of the collective, at
66 times demanding a heavy price from the individual.

67
68 6) The question as to whether the disengagement
69 plan is good or bad from a security standpoint is not
70 a question that is within the purview of religious
71 legal authorities. It is particularly the role of the
72 government to decide such matters, and nobody
73 else has the right to negate this government
74 function. Furthermore, the disengagement plan
75 relates to a number of completely different goals,
76 such as the prevention of the great danger of
77 delegitimization of Israel that is developing among
78 the European nations, and the establishment of
79 borders that preserve a clear Jewish majority in
80 order to prevent the demographic threat of a bi-
81 national state. Thus, even if the plan is not sound
82 from a security perspective, the government must
83 implement it to ensure national survival.

84
85 7) The disengagement plan was adopted with
86 complete authority. According to Israeli law, the
87 Prime Minister is bound only by the laws passed by
88 the Knesset, and the plan was created in light of
89 Knesset decisions. It was passed by a large Jewish
90 majority, and it is impossible to argue that it is
91 illegitimate. The discomfort of the manipulative
92 manner in which the law was passed does not
93 negate the legitimacy of the government to adopt it.
94 Many of the laws in favor of settlement were
95 passed in just such a manner during the period that
96 settlement activity was at its height, and it is now
97 impossible to argue against their halakhic
98 legitimacy.

99
100 As stated above, those who negate the call for
101 refusal to follow military orders can rely on some or
102 all of the above arguments. In reality, even if one
103 does not accept any of the arguments and holds
104 that the government decision is illegitimate, he can
105 still argue that it is forbidden for an individual to try
106 to thwart the implementation of the plan. This
107 prohibition does not depend on the question of
108 whether the opposition to the plan has the
109 possibility of success. What are the points that
110 support the halakhic position negating the right of
111 the individual to prevent the evacuation plan:

112
113 1) Pikuach Nefesh- The position of Jewish law is
114 that one should pray for the welfare of the state, for
115 without the fear of the government, "people would
116 swallow each other alive". One of the rationales for
117 government is that deep arguments within the
118 nation be decided in the legislature or other
119 government bodies. Transferring the argument to
120 the individual level endangers the viability of the
121 State of Israel. If the army were to begin to
122 determine which orders to implement and which
123 not, not only would the structure of the state
124 collapse and the army no longer be able to function,

1 but it would also give complete legitimacy to refusal to
2 carry out orders in defense of the settlements in
3 Yehudah, Shomron, and Aza. The path from here to
4 destruction is quite short. The issue of national
5 survival overrides halakhic considerations that might
6 prohibit participation in the evacuation.

7
8 2) In reality, the disengagement actually took place on
9 the day that the Knesset adopted the plan. The
10 decision, even if we assume that it was illegitimate,
11 was already adopted, and the people of Israel decided
12 against the continued settlement in Aza. As a result,
13 there is no longer a halakhic significance to the
14 attempts of the individual to prevent it, as this phase
15 of implementation is not the prohibition.

16
17 3) Even if this plan is illegitimate and opposed to the
18 halakhot relating to conduct of the State of Israel, we
19 are not disengaging from the State of Israel. The
20 covenant between Religious Zionism and the State of
21 Israel did not dissolve in the past because of the fact
22 that the State of Israel did not realize the Torah vision
23 in its entirety. This is true, to our distress, with regard
24 to a variety of issues - from the laws of interest that
25 are not according to halakhah to the practices
26 regarding marriage and divorce. This covenant was
27 created because the Religious Zionists viewed
28 themselves as partners in the national enterprise of
29 the Jewish people. For that reason, we are not
30 disengaging - we are not stopping our celebration of
31 Yom Ha'atzma'ut or our praise of G-d that we have
32 merited to return to our land and take responsibility for
33 our history in our own hands.

34 35 Two Fundamental Issues

36 I would like to add two marginal points that will serve
37 as background to this deliberation:

38
39 1) There are two fundamental positions regarding the
40 essence of the relationship between Religious
41 Zionism and the Zionist movement in general, and the
42 State of Israel in particular. There are those who hold
43 that the essence of the movement is the great
44 opportunity to realize the commandment to settle
45 Eretz Yisrael, which is the essence of the existence of
46 a Jewish state. Understandably, the state performs
47 other functions, but its primary function is the
48 fulfillment of this commandment. This is the source of
49 the religious validity of Yom Ha'atzma'ut. In contrast,
50 there are those among the Religious Zionist
51 authorities who hold that the existence of
52 independence is the essence of the state, and the
53 very essence of the first flowering of our redemption.
54 Certainly, this reality obligates us to become refined in
55 Eretz Yisrael, but the foundation is the political
56 structure. It appears that even though this argument
57 does not relate directly to the positions discussed
58 above, it does have great influence. We find that most
59 of those who adhere to the first opinion, support
60 refusal to follow military orders and civil disobedience
61 as means toward thwarting the disengagement plan,
62 while those who adhere to the second opinion oppose

63 the use of these instruments in attempts to prevent
64 implementation of the plan.

65
66 2) There is a serious obligation to consider "the day
67 after". The Torah itself engages in discussion of the
68 day after in innumerable instances - from Parshat
69 Ha'azinu to many classical prophecies. On the day
70 after, we will have to return to live as one people,
71 both for pragmatic existential reasons and for
72 halakhic reasons that oppose division within the
73 community, a position reflected in the numerous
74 statements of the Sages advocating the unity of the
75 Jewish people and the existence of "one nation in
76 the Land". Every position must consider this
77 fundamental principle, and conduct itself with
78 primary concern for the unity of the nation. This
79 does not mean that this unity has to be based,
80 Heaven forbid, on the abrogation of the Torah.
81 There are times when there is no choice, when we
82 must for the sake of a higher unity battle for our
83 positions and refrain from being partners to
84 particular political processes, and even to oppose
85 them. Yet, the basic foundation must be the general
86 manifestation of Jewish unity.

87
88 Hazak Venithazek. Be strong and we will be
89 strengthened for the sake of our people and the
90 cities of our G-d. May G-d do that which is good in
91 His eyes. May he who makes peace on high, make
92 peace for us and for all of Israel.

